До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.136.002 Міжнародного гуманітарного університету

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Капустіна Андрія Володимировича «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – міжнародне право

Міжнародне гуманітарне право сьогодні, які і в момент його виникнення півтора століття тому, призначене для обмеження засобів ведення війни, захисту та полегшення страждань її жертв. Людство досі не може повністю позбавитися від організованого збройного насильства як способу вирішення спорів, тож актуальним залишається питання обмеження та врегулювання такого насильства. Особливо гостро така проблематика стоїть для України, що стала жертвою збройної агресії і боронить свій суверенітет воєнним шляхом.

Водночас, прагнучі розвиватися разом з демократичними країнами, наголошуючи на своєму стратегічному курсі до членства в ЄС, та намагаючись діяти відповідно до визнаних стандартів міжнародного права і прав людини, Україна не може дозволити собі вести необмежену війну. Врегулювання ведення збройного конфлікту правовими засобами, чітке та послідовне виконання приписів міжнародного гуманітарного права в збройних силах України, запровадження навчання міжнародному гуманітарному праву має ключове значення для самої суті протистояння, в яке втягнута Україна. Тож існує потреба в повній і повсякчасній імплементації міжнародного гуманітарного права до законодавства і практики України.

Тематика міжнародного гуманітарного права широко досліджується в українській міжнародно-правовій науці. Ній присвячена велика кількість статей, монографічних досліджень, наукових розвідок. Фахівцями підготовлені і практичні посібники для окремих категорій осіб, діяльність яких пов'язана з міжнародним гуманітарним правом. Уявляється, що виконане дисертантом дослідження додає важливий елемент до цих зусиль. Воно може стати фундаментальною теоретичною основою для практичної роботи з впровадження елементів міжнародного гуманітарного права до законодавства та його використання у практиці. Такими міркуваннями зумовлюється висока актуальність і значущість виконаної Андрієм Володимировичем Капустіним праці.

Дисертація виконана в рамках планових наукових досліджень кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», у межах теми «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842). Метою дослідження є розкриття сутності, особливостей і тенденцій організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні. Виходячи з наміченої мети, дослідник поставив та вирішив певне коло завдань, що дало можливість з достатньою повнотою викласти заявлену у дисертації тему.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, що представляють теорію права, теорію міжнародного права, міжнародне гуманітарне право, зокрема тих, що розробляють проблематику застосування міжнародного гуманітарного права в Україні. У цьому плані робота відзначається добротністю, обґрунтованістю, увагою до праць та висновків попередників у дослідженні цієї непростої теми.

В досліджені використана широка нормативна та емпірична база, що включає в себе міжнародні договори, звичаєві норми міжнародного гуманітарного права, рішення міжнародних організацій, документи МКЧХ,

звіти міжнародних міжурядових і неурядових організацій та правозахисних організацій України, внутрішнє законодавство України та окремих інших держав, та практика його застосування.

Структура роботи є логічною та такою, що дозволила вирішити усі завдання, що ставилися перед дослідженням.

Позитивне враження справляють авторські публікації за темою дисертаційного дослідження, які в повній мірі відображають його основні положення та висновки.

Наукова новизна одержаних дисертантом результатів полягає в тому, що ця робота є першим в українській науці міжнародного права комплексним дослідженням організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Дисертант спромігся обґрунтувати методологію класифікації зобов'язань України з міжнародного гуманітарного права та заходів, необхідних для їх імплементації, систематизовано зміст і форми зобов'язань України щодо імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах міжнародного збройного конфлікту на території Україні.

Слід погодитися з висновками дисертанта щодо ролі та місця окремих державних органів у механізмі внутрішньодержавної імплементації норм міжнародного гуманітарного права в Україні відповідно переліку зобов'язань держави з міжнародного гуманітарного права, систематизації заходів, що здійснюються органами з імплементації норм міжнародного гуманітарного права для забезпечення імплементації міжнародного гуманітарного права у нормотворчій, виконавчо-розпорядчій та організаційній сферах (підрозділ 1.2.).

Послідовним та таким, що слідує з логіки дисертаційного дослідження, виступає обґрунтування уявлень про місце та роль національних комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права у внутрішньодержавному організаційно-правовому механізмі імплементації міжнародного гуманітарного права, вироблено рекомендації щодо удосконалення складу,

повноважень і компетенції Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні.

Науково та практично значущою є позиція автора ролі та місця недержавних суб'єктів в внутрішньодержавному організаційно-правовому механізмі імплементації міжнародного гуманітарного права, аналізу функції та діяльність недержавних суб'єктів, які діють у сфері міжнародного гуманітарного права в Україні, систематизації напрямків їхньої діяльності.

Окрім того, автором удосконалено ряд положень науки міжнародного права щодо визначення внутрішньодержавного організаційно-правового (інституційного) механізму імплементації міжнародного гуманітарного права як системи загальних і спеціальних державних органів та недержавних суб'єктів, які на внутрішньодержавному рівні здійснюють організаційно-правові заходи для забезпечення імплементації норм міжнародного гуманітарного права, з метою виконання міжнародних зобов'язань держави за міжнародним гуманітарним правом та щодо уявлень про особливості внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах мирного часу та в період збройного конфлікту, та зв'язку між рівнем забезпечення внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах мирного часу на його реалізацією у період збройного конфлікту.

Слід констатувати практичну значущість дисертаційного дослідження А. В. Капустіна, положення, висновки та рекомендації якого можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності – як основу для подальшого дослідження імплементації міжнародного гуманітарного права; у правозастосовній – для імплементації норм міжнародного гуманітарного права, удосконалення вітчизняного військового та кримінального законодавства щодо захисту жертв війни та практики його застосування в Україні; у навчальному процесі – для викладання курсів «Міжнародне публічне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Військове право», а

також під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок..

Констатуючи загальний високий рівень роботи, слід наголосити на окремих аспектах, що мають бути додатково уточнені дисертантом під час захисту, а також можуть стати напрямками його подальшого наукового пошуку:

1. Запропонована автором класифікація зобов'язань держави з міжнародного гуманітарного права (підрозділ 1.3. викликає інтерес, однак спирається, по суті, виключно на юридичну силу певних джерел за внутрішнім українським правом. Такий погляд міг би бути повністю обґрунтованим у дослідженні з конституційного права, проте в роботі з міжнародного права доцільним було б також взяти до увагу юридичну силу окремих джерел саме в міжнародному праві. У пригоді тут могло б стати використання Статуту міжнародного суду ООН (ст. 38) та дослідження практики правозастосування.

2. Викликає зауваження підхід автора до побудови розділу 3 дослідження: «Особливості імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права». В цьому розділі міститься потрібна та необхідна інформація щодо окремих напрямків імплементації МГП, проте не зовсім зрозуміло чому ці напрямки характеризуються як особливості, і чи вони є особливими у порівнянні з досвідом інших держав. При цьому, відомості щодо імплементації МГП в інших державах містяться переважно в попередньому розділі 2. Положення та висновки автора в третьому розділі дослідження, в цілому, слушні, проте вони виглядають не як особливості в порівнянні з іншими державами, а як аналіз та пропозиції щодо підвищення ефективності імплементації МГП в Україні в окремих сферах.

3. Думається, що дослідження суттєво виграло б від більшої уваги до практики міжнародних і національних судів з питань міжнародного гуманітарного права. Щонайменше, така практика може вказувати на ризики, з якими може зіткнутися процес імплементації МГП в Україні. Практика

Міжнародного кримінального суду та, ймовірно, також Європейського суду з прав людини стала б у пригоді для вивчення практичних моментів, що можуть викликати складнощі, та в яких відсутність належних механізмів імплементації МГП може призводити до правопорушень та навіть міжнародних злочинів. Дослідження української судової практики, включаючи практику Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції, може вказати на законодавчі бар'єри, що можуть постати на шляху до імплементації МГП та мають бути усунені. На підставі вивчення таких практичних бар'єрів можливою стала б розробка конкретних пропозицій щодо змін до законодавства, які могли б стати важливим елементом наукової новизни роботи.

Наведені вище зауваження носять дискусійний характер. Них слід розглядати як пропозиції для обговорення і подальшої роботи, а не як такі, що знижують наукову та практичну цінність роботи. Надане для рецензування дисертаційне дослідження є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу – розкриття сутності, особливостей і тенденцій організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні, і яке повністю відповідає паспорту наукової спеціальності 293 – міжнародне право.

Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані автором, достатньо повно викладені у 15 публікаціях, 7 з яких – у фахових виданнях. Дисертація виконана науковим стилем літературної української мови, оформлені відповідно до вимог, які висуваються Вищою атестаційною комісією України до робіт такого рівня.

Представлене до захисту дисертаційне дослідження «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – міжнародне право, відповідає Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор Капустін Андрій Володимирович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – міжнародне право.

Кандидат юридичних наук,
Старший юрист Громадсько організації
«Десяте Квітня» О. В. Плотніков